

45 країн Європи Україна за цим показником займає 41 місце. Тривалість життя в Україні в середньому на 10-12 років менше, ніж у країнах Європи. Структура захворюваності за останній 10-15 річний період змінилась. Серед окремих вікових груп населення особливо тривогу викликають найменш захищені версти населення: діти і підлітки.

Література

1. Генофонд і здоров'я: відтворення населення України/Під ред. А.М.Сердюка, О.І.Тимченко — К.: Медінформ, 2006.- 272с.
2. Демографічна криза в Україні. Проблеми дослідження, витоки, складові напрями протидії/НАН України: ін.-т економ./за ред. В.Стешенко. — К., 2014.-540с.
3. Кривич І.П., Страшко С.В., Палієнко К.В., Гусева Г.М. Стан психічного здоров'я населення України та шляхи його поліпшення. Педагогіка здоров'я: Збірник наук. праць V Всеукраїнської наук. практич. конф. присвяч. 170-річчю з дня народження І.І.Мечникова. — Харків: ХНПУ ім. Г.С.Сковороди, 2015. — с.336-341.
4. Сковорода С. "Демографический кризис" газета "7/Я" №14(800), 5.04-11.04.2016.-с.4.
5. Чепелевська Л.А. Охорона здоров'я України: стан, проблеми, перспективи. 2014 рік. — К., 2014. с.7-9.
6. Щорічна доповідь про стан здоров'я населення, санітарно-епідеміологічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я України (2014р.). Міністерство охорони здоров'я України//ДУ «Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України».

ОТРУЙНІ ДЕКОРАТИВНІ РОСЛИНИ НАШИХ КЛУМБ

Пилипенко М.О.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Наша природа надзвичайно багата на різноманітні рослини. Вони прикрашають вулиці, сади, парки, ліси та підвіконня квартир. Проте серед них зустрічаються дуже небезпечні для здоров'я. Найбільшою групою ризику є діти, які, зацікавившись яскравим виглядом квітів, часто їх куштують на смак. Отруйними рослинами вважаються ті, які, потрапивши в організм людини або тварини навіть у малих дозах, спричиняють патологічні зміни, що іноді призводять до летальних наслідків. У процесі життєдіяльності такі рослини виробляють і накопичують отрути різного хімічного складу. Отрути рослинного походження можуть діяти при контакті (завдають шкоди під час торкання до рослини), внутрішньо (при куштуванні отруйних частин рослини) та інгаляційно (при вдиханні отруйних фітоекскретів).

Отрута в рослинах розподілена нерівномірно: подекуди накопичується в насінні або корінні, іноді отруйною є вся рослина. Одні рослини накопичують отруту під час квітіння, інші — під час дозрівання плодів. Кількість отрути в рослині може залежати від характеру кліматичних умов і складу ґрунту. Людям відомо понад 10 тисяч видів отруйних рослин. Із них на території України зростає близько 600 видів, більшість із яких становлять покритонасінні [7]. Значна кількість отруйних рослин має декоративні властивості і може зростати на звичайних клумбах. Наголосимо на небезпеці отруєння деякими з них.

Конвалія звичайна (Convallaria majalis L.) – вид із монотипного роду трав'янистих багаторічних рослин родини Лілійних (Liliaceae). Квітує з кінця весни до середини літа. Плоди конвалії поїдаються птахами і насіння переносяться у шлунку птахів на далекі відстані. Росте конвалія у мішаних і листяних лісах, це тіньовитривала рослина. Розмножується насінням і вегетативно. Має декоративні, лікарські, ефіроолійні, отруйні властивості [1]. Рослина містить глікозиди, що регулюють серцеву діяльність і на сьогодні не мають рівноцінних синтетичних замінників. Крім цього, до її складу входять біологічно активні речовини капілярозміцнюючої, протизапальної, спазмолітичної, судиннорозширюючої дії, а також терпеноїди, флавоноїди, кумарини, сапоніни, стероїди, ефірні олії та цукор, яблучна й лимонна кислоти. Квітки конвалії містять ефірну олію (до 0,9 %), яка дуже цінується у парфумерії, із них готують есенцію, що входить до складу найвищих сортів парфумів. Вся рослина конвалії є отруйною. Худоба, наївшись конвалії, гине. У людини при отруєнні конвалією з'являється нудота, запаморочення, судоми. Заходами першої допомоги в цьому випадку є викликання блювоти і промивання шлунку.

Дурман звичайний (Datura stramonium L.) – однорічна трав'яниста рослина родини Пасльонових (Solanaceae) з гіллястим порожнистим стеблом. Листки яскраво-зелені, з блідою нижньою поверхнею. Квіти великі, з лійкоподібними білими віночками. Квітує з липня по кінець жовтня. Плід — коробочка, вкрита численними колючками. Дурман є однією з найбільш отруйних рослин. Містить алкалоїди гіосциамін і скополамін, вміст яких варіює від 0,2% до 0,5% [4]. Деякі представники цього роду відомі з давніх часів в Індії, де навіть існувала професія «отруйників дагурою». Пізніше народна медицина застосовувала наркотики із дурману проти астми і коклюшу. Симптомами отруєння є сильний головний біль, сухість у роті, нервово збудження, психічні розлади. Детоксикація включає в себе промивання шлунку водою із активованим вугіллям або міцним чаєм, що містить танін, який володіє терпкою дією. Підійде слабкий розчин марганцівки і сольовий розчин (15-30 г звичайної солі на склянку води). Можна дати проносний засіб, краще сольовий: 30 мг сульфату натрію або магнію, розчиненого у чверті склянки води. При лихоманці покласти на голову холодний мокрий рушник, робити обтирання прохолодною водою. Людину слід помістити до темної кімнати. Якщо є ознаки зупинки серця і дихання, проводиться комплекс реанімаційних заходів: масаж серця, штучне дихання із рота в ніс.

Рицина звичайна (Ricinus communis L.) — рослина із родини Молочайних (Euphorbiaceae). На батьківщині у тропічній Африці це багаторічна рослина з деревоподібним стеблом до 10 м. В Україні це однорічна рослина (щорічно вимерзає) до 2-3 м. Стебло пряmostяче, колінчасте, порожнисте, розгалужене, разом з гілками зеленого, червоного, фіолетового або майже чорного кольорів. Плід — овально-куляста тригнізда коробочка, яка може розтріскуватися, гола або зі шпичачками, тринасінна, тристулчаста. Залежно від сорту колір насіння може бути сірим, сіро-блакитним, світло- або темно-червоним; колір мозаїки різноманітний: брунатний, рожевий, світло-сірий. Цвіте через 40-50 днів після появи сходів протягом 1 місяця.

Для медичних потреб використовують рицинову олію — *Oleum Ricini*, яку одержують з насіння. Плоди, що розтріскуються, збирають у 3-4 прийоми в міру досягання китиць, зрізаючи їх серпом або ножем і обмолочуючи. Сорти з коробочками, що не розтріскуються, збирають

спеціальними комбайнами, потім обмолочують молотаркою і додатково очищують на віялках.

Насіння рицини звичайної містить: жирну невисихаючу олію — до 60%; білкові речовини (до 17%): альбуміни і глобуліни, фермент ліпазу, токсальбумін рицин — до 2-3%; алкалоїд рицинін — 0,1-1%; клітковину — до 18%. Рицин — протоплазматична отрута, що інгібує синтез білка на рівні рибосом, це нестійка речовина, яка легко піддається деструкції та гідролізу при нагріванні.

Слід пам'ятати, що насіння рицини надзвичайно отруйне. Вживання трьох насінин у дорослих викликає найсильніше запалення слизової оболонки тонкої кишки, блювання, різучий біль у животі. Кількість рицину в одній насінині смертельна для дитини, у восьми насінинах — для дорослої людини. Заходами детоксикації є промивання шлунку, при цьому слід розчинити активоване вугілля у 2%-му розчині харчової соди.

Дельфіній (Delphinium) — рід багаторічних трав'янистих рослин родини Жовтецевих (Ranunculaceae). Листя пальчасто-розсічене; квітки обох статей, у гронаподібних або волотистих суцвіттях, неправильні, великі, здебільшого сині, голубі, фіолетові; оцвітина з 5 пелюсток, верхня з них зі шпоркою. У наших умовах заплілюються джмелями. Має господарське значення як декоративна і отруйна рослина та як матеріал для селекційної роботи.

Трава рослин містить 0,34-1,23% алкалоїдів, органічні кислоти та мінеральні солі. Серед алкалоїдів переважає метиллікаконітин (до 0,65%). Впливає переважно на н-холінореактивні системи скелетних м'язів, метиллікаконітин сильніше блокує н-холінореактивні системи вегетативних вузлів, внаслідок чого значно знижується артеріальний тиск [6].

Мак опійний, або снодійний (Papaver somniferum L.) — однорічна трав'яниста гола або розсіяно щетиниста рослина родини макових, з якого отримується опіум та багато його похідних (опіатів), таких як морфій, тебаїн, кодеїн, папаверинтаноскапин. Біноміальна назва перекладається як «снодійний мак», посиляючись на його наркотичні властивості. Насіння широко використовується в їжу та містить цінну олію, крім того, рослина використовується для декоративних цілей. Мак снодійний містить 26 алкалоїдів ізохінолінової структури, кількість яких у сухих головках становить 1-2,5%. Практичне значення мають алкалоїди морфін, кодеїн і папаверин [4].

Наперстянка, або дигіталіс (Digitalis) — рід трав'янистих рослин, що належить до родини Подорожникових (Plantaginaceae). Квіти розміщені на високому стеблі, трубчасті і відрізняються кольорами за видами, від фіолетового до рожевого, білого і жовтого. Найбільш відомим видом наперстянки є наперстянка пурпурова (*Digitalis purpurea L.*). Ця дворічна рослина вирощується як декоративна через її яскраві квіти, які варіюють за кольором, із різними фіолетовими відтінками, а також від світло-сірого до чисто-білого. Також квіти можуть мати на пелюстках різноманітні цяточки і плями.

Глікозиди, які містяться у листі наперстянки, регулюють діяльність серця, посилюють сечовиділення і зменшують набряки. Будь-яке самостійне використання рослини суворо заборонено. Усі види — отруйні рослини, містять складні глікозиди (у всіх частинах рослини, але головним чином у листі), які сильно впливають на роботу серця. Дигіталіс і дигоксин (глікозиди наперстянки) являють собою найсильніші серцево-

судинні отрути, що крім того, мають місцеву подразнюючу дію. Симптоми отруєння: серцевий напад (у важких випадках — зупинка серця), нудота, блювота, біль у животі, діарея, головний біль, падіння пульсу, задишка, запаморочення, ціаноз, іноді також тремтіння, конвульсії, делірій і галюцинації [5].

Отже, до найбільш отруйних представників нашої флори декоративних рослин належать конвалія звичайна, дурман звичайний, дельфіній, рицина звичайна, наперстянка та мак опійний. Вирощування їх на клумбах вимагає обережності та знання заходів екстренної детоксикації і симптоматичної терапії.

Література

1. Баранчикова Л. Осторожно: ядовитые растения! // Биология в школе. — 2008. — № 6. — С. 51-57.
2. Измайлов И. Ядовитая эволюция: отравление человека ядами, которые создала природа // Вокруг света. — 2005. — № 1. — С. 112-122.
3. Лисайчук О. Небезпечні сусіди — отруйні рослини // Надзвичайна ситуація. — 2007. — № 5. — С. 62-63.
4. Мироненко І. Небезпечні дарунки спекотного літа // Надзвичайна ситуація. — 2008. — № 7. — С. 52-54.
5. Орлова Л. Ознайомлення з отруйними рослинами на уроках біології // Біологія і хімія в школі. — 2002. — № 3. — С. 16-19.
6. Усачев А. Обережно, можна отруїтись // Розкажіть онуку. — 2007. — № 7. — С. 124-125.
7. Чернишенко Н.Ю. Отруйні рослини й рослинні отрути // Біологія. — 2008. — № 12. — С. 10-18.

СУЧАСНІ ПИТАННЯ РЕАБІЛІТАЦІЇ І ПРОФІЛАКТИКИ ПЛОСКОСТОПСТІ

Підлужна С.А., Рогуля В.О.

ВДНЗ України «Українська медична стоматологічна академія», м. Полтава

Плоскостопість — це одна з розповсюджених деформацій стопи, що характеризується сплюсненням її склепіння. Розрізняють поздовжнє і поперечне склепіння. На нормальній стопі поздовжнє склепіння має форму ніші і простягається від основи великого пальця до початку п'ятки та від внутрішнього краю підшви до її середини. Основною силою, яка підтримує склепіння стопи, є м'язи -супінатори (передній і задній великогомілкові) і м'язи-згиначі (особливо довгий згинач великого пальця).

При зниженні поздовжнього склепіння стопи виникає поздовжня плоскостопість, а поперечне — поперечна плоскостопість. Іноді ці форми плоскостопості поєднуються. Поздовжня плоскостопість часто супроводжується відведенням переднього відділу стопи, підняттям її зовнішнього краю і пронацією п'ятки, так званим вальгусом стопи. У таких випадках внутрішня кісточка помітно виступає, а зовнішня — западає.

При плоскостопості одночасно із зменшенням висоти склепіння відбувається скручування стоп, у зв'язку з чим осове навантаження припадає на сплющене внутрішнє склепіння. Ресорна роль стопи різко знижується. При сплюсненні склепіння суглобово-зв'язковий апарат розтягується, м'язи слабнуть, кістки стопи опускаються і стискають нервові гіло-